

LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE MESLEKİ İLGİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER: PİLOT BİR ÇALIŞMA

Dr. Canan Safran*
Araş. Gör, Zeynep Balcı**
Işık Sert***
Uza.Didem Dinçer***

GİRİŞ

Öğrenim çağındaki gençler değişik zamanlarda farklı pek çok sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu doğrultuda, gelecekleri ile ilgili önemli kararlar almaları gerekmektedir. Bu kararlar içinde belki de en önemlisi meslek seçimidir. Meslek seçimi, bireyin kendisine açık meslekleri, çeşitli yönleriyle değerlendirip, kendi gereksinimleri açısından, istenilir yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir (Kuzgun, 1982). Meslek sadece bir para kazanma ve geçim sağlama yolu olarak değerlendirilemez. Bundan çok daha fazla bireyin kendini ifade etme ve gerçekleştirme olarak ifade edilebilir. Rogers'a göre (1951) kendini gerçekleştirme, "gizil güçleri geliştirme ve tam olarak fonksiyonda bulunmadır. Bu doğrultuda birey, kişilik özellikleri, ilgileri ve yeteneklerine uygun bir meslek seçtiği takdirde, kendini gerçekleştirme olasılığı artacaktır. Ancak bu konuda öğrencinin profesyonel yardıma ihtiyacı vardır.

İşte bu konuda bireye, mesleksel tercihler yapmasında, bir meslek alanına yönelmesinde, bu meslek alanı içinde bir meslek seçmesinde ve mesleğe hazırlanmasında götürülecek etkinlikleri içeren profesyonel yardım uygulamalarına "mesleki rehberlik" denilmektedir (Özoğlu, 1982). Mesleki rehberliğe ağırlık veren ilk rehberlik uygulamaları ve bu uygulamaların örgütlenmesi 1900'lerde ABD Boston okullarında başlatılmıştır. Bu dönemde ilk kez danışman olarak okullarda bazı personelin rehberlik ile ilgili görevler aldığı görülmektedir (Kepçeoğlu, 1986).

Gelişmiş olan ülkelerin pek çoğunda mutlu ve başarılı vatandaşlar yetiştirmek temel felsefe olduğu için, mesleki rehberlik yaygın ve bilinçli olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de ise, rehberlik etkinliklerinin oldukça geç gelişmesine paralel olarak, mesleki rehberlik çalışmaları da yavaş yavaş bu alandaki yeterli uzman personelin yetiştirilmesi ve kullanılan tekniklerin çoğalmasıyla gelişmektedir.

Bu araştırma, bu amaçla İstanbul Özel Doğuş Lisesinde uygulamaya konulan mesleki rehberliğin etkinliklerinin 1994-1995 öğretim yılında elde edilen

* M Ü Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi

** M Ü Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Araştırma Görevlisi.

*** Özel Doğuş Lisesi Rehber Danışmanı

sonuçlarına dayanmaktadır. 1994-1995 öğrenim yılında yapılan bu çalışma öğrencilerin kişilik özellikleri, mesleki ilgileri, lise akademik başarıları ve ÖYS birinci ve ikinci basamak sınav sonuçlarını kapsamaktadır. Araştırmanın sürmesi nedeniyle bu makalede sadece öğrencilerin kişilik özellikleri ve mesleki ilgileri değişken olarak kullanılmıştır.

AMAÇ

Bu araştırmanın temel amacı, lise son sınıf öğrencilerinin kişilik özellikleri ile mesleki ilgileri arasındaki ilişkileri saptamaktır.

Bu amaçla araştırmada şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Lise son sınıf öğrencilerinin genel kişilik özellikleri nelerdir?
2. Lise son sınıf öğrencilerinin genel mesleki ilgileri nelerdir?
3. Öğrencilerin kişilik özellikleri cinsiyet faktörü açısından farklılık göstermekte midir?
4. Öğrencilerin mesleki ilgileri cinsiyet faktörü açısından farklılık göstermekte midir?
5. Öğrencilerin kişilik özellikleri ile mesleki ilgileri arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?

ÖNEM

Son zamanlarda, orta öğretim kurumlarında rehberlik faaliyetlerinin içerisinde yürütülen mesleki rehberlik uygulamaları gelişme göstermektedir'. Bu uygulamalara destek olmak amacıyla yapılan birçok araştırma, mesleki ilgi ile yetenek ve akademik başarı arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Mesleki ilgileri etkileyen bir diğer önemli faktör de kişiliktir. Öğrencilerin kişilik yapılarını bilmeleri, meslek seçiminde kendi kişilik yapılarına uygun meslekleri seçerek daha isabetli kararlar vermelerine yol açar. Bu nedenle, bu araştırmada mesleki ilgiler ile kişilik arasındaki ilişkilerin araştırılması amaçlanmıştır. Ülkemizde bu konuda yürütülen rehberlik faaliyetlerinin içerisinde kişilik kavramının da soku-lup, öğrencilere uygulanan mesleki rehberlik faaliyetlerinin içinde yerini alması da önemlidir.

VARSAYIMLAR

1. Kişilik özellikleri ve mesleki ilgi bilimsel olarak ölçülebilen kavramlardır,
2. Kişilik ve ilgi testlerinin gerçeği yansıtmaya derecesi, cevaplayan bireylerin doğru ve gerçekçi bilgiler vermesine dayalıdır.
3. Bu araştırmada çıkan değerler, en az 0 05 düzeyinde anlamlı olarak kabul edilecektir.

SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırma pilot bir çalışma niteliğinde olup, sadece 1994-1995 öğretim yılı İstanbul Özel Doğuş Lisesi son sınıfta okuyan 108 öğrenci ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma, İstanbul Özel Doğuş Lisesi son sınıf öğrencilerine uygulanan mesleki rehberlik etkinliklerinden elde edilen bulgularla sınırlıdır.

3. Kişilik özelliği ve mesleki ilgiler, kullanılan psikolojik testlerin alt ölçekleri ile sınırlıdır.

4. Bu araştırma kullanılan istatistiksel tekniklerle sınırlıdır.

YÖNTEM

Bu araştırma ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür. Lise son sınıf öğrencilerinin kişilik özellikleri ile mesleki ilgileri arasında ilişkiler belirtilmiştir.

Bu araştırma pilot bir uygulama niteliğinde olduğu için, genel bir evren belirlenememiştir. Araştırmanın çalışma evrenini, İstanbul Özel Doğu Lisesi son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 1994-1995 öğretim yılında lise son sınıfta öğrenim gören 59 kız, 49 erkek, toplam 108 öğrencinin tümü araştırma kapsamı içine alındığından, ayrıca bir örneklem seçimi yapılmamıştır'.

Bu çalışmada öğrencilerin kişilik özelliklerini belirlemek için Sıfat Listesi (Adjective Check List) kullanılmıştır. Test 1965 yılında Gough ve Heilbrun tarafından geliştirilmiştir. Testin Türkiye koşullarına uygun dilsel eşdeğerlilik, geçerlik, güvenirlik ve norm çalışmaları yapılmıştır (Savran, 1993). Test 28 alt ölçekten oluşmaktadır.

Mesleki ilgileri belirlemek üzere, veri toplama aracı olarak Yıldız Kuzgun tarafından geliştirilen Kendini Değerlendirme Envanteri (KDE) kullanılmıştır (Kuzgun, 1988).

Araştırmada verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasında aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız grup t testi ve Pearson Çarpım Momentler Katsayısı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizleri Excel 4 programı kullanılarak araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Sonuçlar 0.05 manidardık düzeyinde çift yönlü olarak sınanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanan veriler ve yorumları sırasıyla verilmiştir.

Lise son sınıfta okuyan öğrencilere uygulanan kişilik testi genel sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur. Testte en yüksek aritmetik ortalamayı sağlayan alt ölçekler; bağımsızlık (55.15), gösteriş (55.07), karşı cinsle ilişki (54.11), değişiklik (54.09), saldırganlık (54,03)'dir.

Öğrencilerin genel olarak konuşkan, atak, çeşitli ihtiyaçlarını doğrudan ve kontrolsüz bir şekilde ifade eden, sınırlan zorlayan özellikte oldukları görülmektedir. Maddi ve manevi güce önem vermekteler. Düşmanca duygularını doğrudan ifade ederler. Alalarında her yönde rekabet söz konusudur. İnsanlara karşı genelde güvensizdirler. İsyankâr ve dikbaşlı olmaya eğilimlidirler. Bağımsızlıklarına düşkündürler. Başkalarının kendi davranışlarına karışmalarına tahammül edemezler. Kendilerine çok güvelikleri için, başkalarından tavsiye almaya ihtiyaç duymazlar. Konuşkandırlar, mizah yetenekleri oldukça gelişmiştir. Daima sınırları zorlarlar ve aşmaya çalışırlar, olabildiğince çok şey elde edip işin içinden sıyrılmaya bakarlar. Kendi

zevklerine ve rahatlarına düşkündürler. Fazla sıkıntıya gelemesler. Genel olarak kendi zekâlarına da güvendiklerinden, fazla çalışma eylemine girmezler. Yaşamlarında kendilerini çok fazla disipline edecek hırsları yoktur. Az çalışıp, yetenekleriyle elde edebilecekleri işlerden zevk alırlar

Sosyal yaşamlarına önem verirler, insanlarla yakın ilişkiler kurabilirler Ancak bu yakınlığı daha çok, kendilerini gruba kabul ettirebilmek için devam ettirirler.

Otokritik liderlik yapmaya kişilikleri uygundur. Monoton bir yaşamdan nefret ederler. Yaşamlarına renk katacak her türlü yeniliğe açıktırlar. Karşı cinsten kişilere ilgi duyarlar. Otoriteye karşı daima savaşırlar. Ancak kendilerinden çok daha güçlü kişilerin otoritesini kabul ederler. Bu kişilere karşı saygı duyarlar. Kendi içlerinde oto-kontrolleri düşüktür. Başarılı olmak için çok büyük ihtiyaç duymazlar. İhtiyaç seviyeleri düşük olduğu için, fazla çalışma temposu içine de girmezler.

Yaratıcı kişilikleri ilk beş sraya girmemekle birlikte oldukça yüksektir. Yaratıcı kişiliği yüksek olanların soyut zekâları oldukça fazladır, ilgi alanları geniştir. Kendi ihtiyaç duydukları alanlarda çalışmayı tercih ederler. Bu nedenle kuramsal ders çalışma yöntemlerinden çabuk sıkılırlar. Ancak zekâları ile birlikte disiplinli çalışma alışkanlığını yürütebilirlerse akademik başarıları yükselecektir.

Öğrencilere uygulanan KDE (Kendini Değerlendirme Envanteri) sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

KDE üç bölümden oluşan bir testtir. Birinci bölümde yetenekler yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilerin kendi yeteneklerine güven derecesi ölçülmektedir. 108 lise son sınıf öğrencisi en fazla sayısal (matematik) yeteneklerine güvenmektedirler ($x = 65.19$). İkinci sırada sekil-uzay yeteneği gelmektedir ($x = 61.68$), son sırada sözel yetenek yer almaktadır ($x = 59.15$).

İkinci temel bölümde öğrencilerin çeşitli ilgileri ölçülmektedir. İlgiler içinde birinci sırayı ikna ilgisi almıştır ($x = 67.51$). Öğrenciler insanları ikna etmeye, onları yöneltmeye meyillidirler. Yöneticilik özelliklerini kullanmak istemektedirler. Bu ilgi sahası, kişilik özelliklerine tümüyle uygundur. İkinci sırada temel bilim, üçüncü sırada ise iş ayrıntıları ve ticaret ilgisi yer almıştır. Öğrencilerin çoğunluk olarak işletme, ekonomi ve temel bilim ilgisinde oldukları görülmektedir. Genel olarak öğrencilerin sosyal bilimlerle ilgisi azdır.

Testin üçüncü bölümünde öğrencilerin yaşamlarında değer verdikleri özellikler yer almıştır. Öğrencilerin yaratıcı bir işte çalışmayı, kazançlı bir iş alanına girmeyi tercih ettikleri gözlenmiştir. Bir masa başı görevi yerine, değişik yaşantılar sağlayacak meslek temel olacaktır.

Lise son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin 59ü kız, 49ü erkektir. Kız ve erkek öğrencilerin Sıfat Listesi ve KDE sonuçları, bağımsız grup "t" testi ile karşılaştırılmıştır. Öğrencilere uygulanan Sıfat Listesi sonuçları, cinsiyet faktörü açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur ve sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir. Belirlenen 24 kişilik özelliği arasında bağımsızlık, uyarlık, danışmaya hazır oluş, yaratıcı kişilik ve kadınsı özelliklerde cinsiyete göre farklılık bulunmuştur.

Bağımsızlık, yaratıcılık alt ölçek sonuçları erkeklerde, uyarlık ve danışmaya hazır oluş ve kadınsı özellikler alt ölçek sonuçları kızlarda daha yüksektir. Erkekler kızlara göre daha bağımsız ve daha yaratıcıdır. Kızların erkeklere göre uyarlılıkları da daha fazladır. Kızlar toplumsal değerlere daha fazla değer vermektedirler. Ancak Türk toplumuna göre bireysel yanları daha fazladır. Bağımsızlıklarına erkekler kadar olmasa da değer vermekte, insan ilişkileri konusunda psikolojik yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Klasik kadın rolleri ile karşılaşmaya düşmektedirler.

Erkeklerde yaratıcı düşüncenin daha yüksek olması oldukça ilginçtir. Kızların somut zekâlarına karşılık, erkeklerde daha fazla soyut zekâ gelişmiştir.

Erkeksi özellik açısından kızlar ile erkekler arasında bir fark yoktur. Ancak kadınsı özelliklerde kızlar lehine bir fark elde edilmiştir. Kızlar psikolojik açıdan daha fazla androjenik özelliğe sahiptir. Erkeklerin kadınsı özelliklerinin 50'nin altında olması, karşı cinsle ilişkilerinde çeşitli problemler yaratmaktadır.

TABLO 1. LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GENEL, KIZ VE ERKEK SIFAT LİSTESİ ORTALAMA, STANDART SAPMA DEĞERLERİ İLE CİNSİYET FAKTÖRÜ İÇİN YAPILAN BAĞIMSIZ GRUP "t" TESTİ SONUÇLARI

Alt Ölçekler	Genel		Kız		Erkek		t	P
	X	ss	X	ss	X	ss		
Başarma	47.77	9.27	48.61	9.17	46.76	9.40	1.04	-
Başatlık	52.91	10.77	53.75	11.00	52.02	10.57	0.79	-
Sebat	45.38	9.43	46.54	9.59	43.98	9.15	1.41	-
Düzen	44.00	9.06	44.32	9.78	43.63	8.19	0.39	-
Duyguları Anlama	47.30	10.29	48.11	9.78	45.52	10.13	1.16	-
Şefkat	47.04	9.96	48.72	9.79	45.55	10.72	1.62	-
Yakınlık	50.10	10.07	51.40	8.65	48.59	11.46	1.43	-
Karşı Cinsle İlişki	54.11	10.98	55.54	10.34	52.39	11.54	1.50	-
Gösteriş	55.07	8.97	53.96	8.83	56.43	9.04	-1.40	-
Bağımsızlık	55.15	8.91	52.84	8.37	57.94	8.82	-3.10	p.<01
Saldırganlık	54.03	9.20	53.50	10.25	54.00	7.80	-0.60	-
Değişiklik	54.09	9.55	53.80	9.96	54.67	9.12	-0.40	-
İlgi Görme	46.71	11.43	46.97	9.94	46.43	13.10	0.23	-
Kendini Suçlama	46.16	10.06	46.62	10.39	45.59	9.75	0.33	-
Uyarlık	44.98	10.06	46.91	9.62	42.63	10.17	2.25	p.<05
Danışmaya Hazır Oluş	49.83	10.09	51.90	9.38	47.37	10.45	2.36	p.<05
Oto-kontrol	42.97	9.75	43.80	10.54	41.96	9.78	0.95	-
Özgüven	51.38	9.35	52.50	8.48	50.00	11.22	1.33	-
Kişisel Uyum	46.92	9.54	47.82	9.72	45.84	9.30	1.08	-
İdeal Benlik	49.16	10.53	49.46	9.64	48.90	11.60	0.23	-
Yaratıcılık	51.75	9.60	49.70	8.50	54.18	10.33	-2.40	p.<01
Liderlik	44.51	9.55	45.50	9.31	43.37	9.81	1.13	-
Erkeksi Özellik	51.45	8.70	50.93	9.03	52.12	8.32	-0.70	-
Kadınsı Özellik	51.05	10.52	53.98	10.49	48.02	10.57	2.90	p.<01

Başarı puanları arasında, istatistiksel açıdan bir fark çıkmada da, kızların aritmetik ortalamaları, erkeklerden daha yüksektir. Kızların başarılı olma

konusunda ihtiyaçları çok daha fazladır. Ancak yine de sonuçları Türkiye genel genç grubun oldukça altındadır.

Aynı şekilde KDE sonuçları da, cinsiyet faktörü açısından değerlendirmeye tabi tutulmuş ve alman sonuçları Tablo 2'de verilmiştir. KDE'nin yetenekler bölümünde kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel açıdan bir farklılık bulunamamıştır.

İlgiler bölümünde canlı varlık ve sosyal yardım özelliklerinde kızlar lehine istatistiksel açıdan anlamlı farklılık elde edilmiştir. Hem canlı varlık, hem de sosyal yardım puanları kızlarda daha yüksektir.

Alt Ölçekler	Genel		Kız		Erkek		t	p
	x	ss	x	ss	x	ss		
Sözel Yetenek	59.50	25.72	61.00	27.95	57.73	31.17	0.57	-
Sayısal Yetenek	65.19	28.12	68.82	27.78	60.90	28.20	1.45	-
Sekil-Uzay Yeteneği	61.68	28.98	64.65	28.16	58.18	29.82	1.14	
-Temel Bilimler	55.82	31.98	59.48	28.91	51.55	35.15	1.27	-
Sosyal Bilimler	37.96	30.48	38.31	31.18	37.59	29.94	0.11	-
Canlı Varlık	36.72	30.04	43.00	31.91	29.20	25.99	2.42	p.<05
Mekanik İlgi	40.74	31.43	40.41	31.27	41.16	31.94	-0.10	-
İkna	67.51	28.53	68.47	29.22	66.41	27.92	0.36	-
Ticaret	53.43	27.83	55.36	27.29	51.22	28.57	0.75	-
İş Ayrıntıları	55.81	28.90	60.20	26.94	50.49	30.51	1.76	-
Edebiyat	40.96	32.90	44.91	32.06	36.20	33.60	1.38	-
Güzel Sanatlar	44.42	29.88	46.32	29.21	42.16	30.83	0.72	-
Müzik	53.68	28.31	56.75	27.15	49.98	29.52	1.24	-
Sosyal Yardım	40.69	32.83	48.80	34.86	30.92	27.52	2.91	p.<01
Yeteneği Kullanma	67.75	26.45	67.73	28.04	67.78	24.69	-0.01	-
Yaratıcılık	80.51	22.68	81.31	22.51	79.55	23.09	0.40	-
Yarışma	57.46	27.88	57.00	30.32	58.02	24.91	-0.19	-
İş Birliği	54.91	27.55	56.49	29.10	53.00	26.67	0.65	-
Değişiklik	70.64	27.41	62.10	29.49	80.92	20.65	-3.76	p.<01
Düzenli Yaşam	46.66	31.09	48.27	32.51	44.71	29.51	0.59	-
Liderlik	57.53	27.91	59.12	30.46	55.61	27.12	0.63	-
Kazanç	71.48	29.62	69.73	30.76	73.59	28.36	-0.67	-
Ün Sahibi Olma	67.44	28.59	67.66	30.64	67.18	26.24	0.09	-

Değerler bölümünde ise, değişiklik alt ölçeğinde erkekler lehine bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın esas amacını gerçekleştirmek için, Kişilik Testi alt ölçekleri ile KDE alt ölçekleri arasındaki ilişki katsayıları bulunmuştur. Bu sonuçlar Tablo 3'de sunulmuştur. Tablonun açıklanmasında anlamlı ilişkiler temel alınmıştır.

Kişilik testinin başarı alt ölçeği ile sözel, ikna, iş ayrıntıları, edebiyat, yeteneği kullanma, yaratıcılık, yarışma, düzenli yaşam, liderlik alt ölçekleri arasında ilişki bulunmuştur.

Başatlık alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sözel, temel bilim (negatifi, sosyal, ikna, iş ayrıntıları, edebiyat, yaratıcılık, yarışma, liderliktir.

Sebat alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sayısal, mekanik, iş ayrıntıları, yeteneği kullanma, değişiklik (negatif), düzenli yaşam, kazanç sahibi olma (negatif).

Düzen alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sayısal, mekanik, iş ayrıntıları, yeteneği kullanma, işbirliği, değişiklik (negatif), düzenli yaşam, kazanç sahibi olma (negatif).

Şefkat gösterme alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: iş ayrıntıları, sosyal yardım, düzenli yaşam, kazanç sahibi olma (negatif).

Duygulan anlama alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: temel bilimler, iş ayrıntıları, işbirliği, düzenli yaşam, kazanç sahibi olma (negatif).

Yakınlık alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sözel yetenek ve iş ayrıntıları. Temel bilim ve mekanik ilgisi yüksek olan kişilerin yakınlık özellikleri düşmektedir.

Karşı cinsle ilişki alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: temel bilim (negatif), iş ayrıntıları, liderlik. Öğrencilerin mekanik ilgileri arttıkça karşı cinsle ilişkileri düşmektedir.

Gösteriş alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: temel bilim (negatifi, sosyal bilimler, ikna, yaratıcılık, değişiklik, düzenli yaşam (negatifi, liderlik, ün sahibi olma ve kazanç sahibi olma.

Bağımsızlık alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: ikna, yaratıcılık, iş birliği (negatifi, değişiklik, düzenli yaşam (negatif), liderlik, kazanç sahibi olma.

Saldırganlık alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: şekil-uzay yeteneği (negatifi, temel bilim (negatif), ikna, yaratıcılık, düzenli yaşam (negatif), liderlik, kazanç sahibi olma, ün sahibi olma.

Değişiklik alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sayısal yetenek (negatif), temel bilim (negatifi, mekanik (negatif), iş ayrıntıları (negatifi yaratıcılık, değişiklik, düzenli yaşam (negatif).

İlgi görme alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sosyal bilimler (negatif), edebiyat (negatif), güzel sanatlar (negatif), müzik (negatif), yeteneği kullanma (negatif), yaratıcılık (negatif), yarışma (negatif), liderlik (negatif).

Kendim suçlama alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sosyal bilimler (negatif), ikna (negatif), ticaret (negatif), yaratıcılık

(negatif), yarışma (negatif), düzenli yaşam, liderlik (negatif), kazanç (negatif), ün sahibi olma (negatif).

Uyarlık alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sayısal, ikna (negatif), ticaret (negatif), yaratıcılık (negatif), yarışma (negatif), iş birliği, değişiklik (negatif), düzenli yaşam, liderlik (negatif), kazanç (negatif), ün sahibi olma (negatif).

Danışmaya hazır oluş alt ölçeği ile KDE alt ölçekleri arasında anlamlı ilişki gösteren alt ölçek sözel yetenek (negatif)'tir.

Oto-kontrol alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: şekil-uzay, temel bilim, sosyal bilimler (negatif), ikna (negatif), güzel sanatlar, yaratıcılık (negatif), düzenli yaşam, liderlik (negatif), kazanç (negatif), ün sahibi olma (negatif).

Özgüven alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sözel, sayısal, ikna, iş ayrıntıları, edebiyat, güzel sanatlar, sosyal yardım, yeteneği kullanma, yaratıcılık, yarışma, liderlik.

Kişisel uyum alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: şekil-uzay yeteneği, iş ayrıntıları, müzik, düzenli yaşam, kazanç sahibi olma (negatif).

ideal benlik alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sözel yetenek, şekil-uzay yeteneği, sosyal yardım, iş ayrıntıları, güzel sanatlar, yeteneği kullanma, yaratıcılık, yarışma, liderlik, kazanç (negatif).

Yaratıcılık alt ölçeği ile KDE alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Liderlik alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sözel, sayısal, mekanik, iş ayrıntıları, yeteneği kullanma, düzenli yaşam, kazanç (negatif).

Erkeksi özellikler alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: ikna, ticaret, yeteneği kullanma, yaratıcılık, yarışma, liderlik, ün sahibi olma (negatif).

Kadınsı özellikler alt ölçeği ile anlamlı ilişki gösteren KDE alt ölçekleri şunlardır: sözel, iş ayrıntıları, edebiyat, sosyal yardım, kazanç (negatif).

SONUÇ

İstanbul Özel Doğu Lisesi 1994-1995 öğretim yılı lise son sınıfta okuyan 108 öğrenci üzerinde yapılan bu çalışmada, öğrencilerin kişilik özellikleri ile mesleki ilgileri arasında ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Öğrencilerin bağımsızlık, saldırganlık, değişiklik, karşı cinsle ilişki ve başatlık puanları Türk normuna göre çok daltı, yüksektir. Bu sonuçlar ergenlik dönemi genel özellikleriyle uyum göstermektedir. Buna karşılık KDE testi sonuçları öğrencilerin genel olarak sayısal, şekil-uzay, ikna, yeteneği kullanma, yaratıcılık, değişiklik ve ün sahibi olma ilgilerinin belirgin olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin kişilik özellikleri cinsiyet faktörü açısından çeşitli farklılıklar ortaya koymaktadır. Farklılık gösteren alt ölçekler bağımsızlık, uyarlık, danışmaya

hazır oluş, yaratıcı kişilik ve kadınsı özelliklerdir. Erkek öğrenciler', kız öğrencilere göre bağımsızlık ve yaratıcı kişilik özelliklerinde, kız öğrenciler ise uyarlık, danışmaya hazır oluş ve kadınsı özelliklerinde daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Bu özellikler Türk toplumunun cinsiyetlere göre kişilik özelliklerine benzerlik göstermektedir. Yaratıcı kişilik büyük ölçüde soyut zekâ ile paralel olduğu için, erkek öğrencilerin soyut zekâlarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Mesleki ilgi testinin yetenek bölümünde kız ve erkek öğrenciler açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak burada, öğrencilerin yetenekleri değil, yeteneklerine güven düzeyi ölçülmektedir. Bu nedenle de anlamlı bir fark elde edilememiştir.

TABLO 3. LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE MESLEKİ İLGİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

n=108	Sözel	Sayı.	Şe.uz	Te.B.	S.Bil.	Canl.	Meka.	İkna	Tic.	İş ayr.	Edeb.	G.San.
Başarı	0.22 [*]	0.15	0.07	0.04	0.25 [*]	0.07	0.13	0.27 ^{**}	0.17	0.43 ^{**}	0.25 [*]	0.15
Başat.	0.24 [*]	-0.06	-0.11	-0.20 [*]	0.29 ^{**}	-0.04	-0.15	0.38 ^{**}	0.15	0.21 [*]	0.32 ^{**}	0.08
Sebat	0.13	0.28 ^{**}	0.12	0.14	0.07	-0.01	0.20 [*]	0.01	0.04	0.46 ^{**}	0.14	0.07
Düzen	0.02	0.21 [*]	0.17	0.17	0.12	0.06	0.20 [*]	-0.02	0.12	0.44 ^{**}	0.15	0.13
Şevk.	0.17	0.10	0.05	0.13	0.15	0.09	0.02	-0.05	-0.08	0.22 [*]	0.14	0.15
Du.An.	0.13	0.14	0.11	0.23 [*]	0.05	0.12	0.12	-0.05	-0.10	0.25 [*]	0.08	0.04
Yakın.	0.21 [*]	0.06	0.05	-0.11	0.14	-0.11	-0.13	0.04	0.07	0.24 [*]	0.12	0.09
Krş.Ci.	0.13	-0.01	-0.01	-0.10	0.06	-0.08	-0.21 ^{**}	0.12	-0.03	0.20 [*]	0.16	0.03
Göste.	0.12	-0.16	-0.14	-0.23 [*]	0.20 [*]	-0.11	-0.13	0.31 ^{**}	0.15	-0.01	0.14	-0.06
Bağm.	-0.03	-0.18	-0.08	-0.12	0.07	-0.14	-0.07	0.20 [*]	0.15	-0.18	-0.02	0.01
Saldır.	0.01	-0.15	-0.22 [*]	-0.25 [*]	0.14	0.03	-0.17	0.46 ^{**}	0.16	-0.09	0.13	-0.13
Değiş.	0.02	-0.28 [*]	-0.05	-0.21 [*]	0.10	-0.07	-0.21 [*]	0.10	0.02	-0.23 [*]	-0.02	-0.02
İlgi Gö.	-0.17	0.10	0.01	-0.06	-0.22 [*]	-0.05	0.01	0.10	-0.11	-0.12	-0.21 [*]	-0.31 ^{**}
KenS.	-0.16	0.12	0.03	0.11	-0.20 [*]	0.08	0.10	-0.28 ^{**}	-0.21 [*]	-0.03	0.13	-0.13
Uyarlık	-0.07	0.20 [*]	0.10	0.15	-0.13	0.08	0.10	-0.25 [*]	-0.20 [*]	0.12	-0.07	0.02
D.H.O.	-0.19 [*]	0.12	0.14	0.08	-0.01	0.18	0.02	0.11	0.05	-0.12	-0.03	0.01
Oto-k.	-0.03	0.16	0.21 [*]	0.24 [*]	-0.20 [*]	0.11	0.18	0.43 ^{**}	-0.06	0.12	-0.09	0.21 [*]
Özgüv.	0.22 [*]	0.01	-0.01	0.01	0.26 ^{**}	0.10	-0.07	0.20 [*]	0.06	0.35 ^{**}	0.31 ^{**}	0.20 [*]
K.Uy.	0.17	0.09	0.23 [*]	0.15	0.08	0.03	0.08	-0.14	0.02	0.25 [*]	0.07	0.04
İ.Benl.	0.29 ^{**}	0.11	0.20 [*]	0.04	0.24 [*]	-0.04	0.06	0.10	0.12	0.35 ^{**}	0.15	0.29 ^{**}
Yarat.	0.09	-0.06	0.06	0.07	0.16	-0.01	0.14	0.13	0.03	0.06	-0.08	0.02
Liderlik	0.20 [*]	0.20 [*]	0.13	0.10	0.14	0.05	0.21 [*]	-0.03	-0.01	0.38 ^{**}	0.15	0.18
Erkek	0.18	-0.02	0.03	-0.11	0.09	-0.14	-0.01	0.30 ^{**}	0.20 [*]	0.12	0.12	0.03
Kadın	0.20 [*]	-0.03	-0.05	-0.10	0.03	0.10	-0.17	0.08	-0.08	0.20 [*]	0.20 [*]	0.11

^{*} 0.05

^{**} 0.01

KDE testinin ilgiler bölümünde canlı varlık ve sosyal yardım alanlarında kızlar lehine anlamlı farklılık elde edilmiştir. İnsanlarla ilişkiler ve yardım alanlarında kız öğrencilerin daha ilgili oldukları gözlenmektedir. Kız öğrencilerin bu meslek alanlarını seçmelerinde, kişilik özelliklerinin etkisi görülmektedir. KDE testinin değerler bölümünde ise sadece değişiklik alanında erkekler lehine farklılık görülmektedir. Kişilik özellikleriyle doğru orantılı olarak erkek öğrenciler yaşamlarında daha bağımsız, özgür ve değişikliklere açık oldukları görülmektedir.

Araştırmanın temel amacı öğrencilerin kişilik özellikleri ile mesleki ilgiler arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir. Bu amaçla Sıfat Listesi ile KDE sonuçları arasında ilişkiler araştırılmış ve pek çok alanda istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu ilişkiler metin içerisinde yorumlandığı için, bu kısımda ayrıca yorumlanmamıştır. Ancak sonuçların incelenmesinden anlaşılacağı üzere, öğrencilerin sahip oldukları kişilik özellikleri, onların gelecekte seçeceği meslek alanlarını belirleyen çok önemli bir faktördür. Araştırma sonucu, kişilik özellikleri ve mesleki ilgi arasında bulunan pek çok ilişkinin, kişilik özelliklerinin mesleki ilgileri etkileyen önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Mesleki ilgileri belirleyen bu önemli faktörün lise mesleki rehberlik uygulamalarında mutlaka dikkate alınması ve bu kişilik özelliklerine uygun olarak mesleki rehberlik etkinliklerinin yapılması gerekmektedir. Ancak bu araştırma sadece mesleki rehberlik alanında uygulanan kişilik ve ilgiler arasındaki ilişkileri ele almıştır. Bu sonuçları destekleyecek genel yetenek, akademik başarı, üniversite seçme ve yerleştirme sınav sonuçları bu çalışmayı daha anlamlı kılacaktır. Bu nedenle çalışma, bu yönde devam etmektedir.

TABLO 3. LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE MESLEKİ İLGİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER (Devam)

n=108	Müzik	S.Ya.	Y.kul.	Yarat.	Yarış.	İş Bir.	Değiş.	D.Ya.	Lider.	Kaza.	Ün.Sa.
Başarı	-0.01	0.16	0.29**	0.23*	0.28**	0.05	-0.01	0.23*	0.34**	-0.09	0.12
Başat.	0.06	0.15	0.14	0.30**	0.25*	*0.07	0.01	0.02	0.40**	0.07	0.20*
Sebat	0.08	0.06	0.27**	-0.04	0.16	0.03	-0.28**	0.52**	0.09	-0.20*	-0.01
Düzen	0.17	0.10	0.32**	0.01	0.08	0.20*	-0.24*	0.56**	0.12	-0.24*	-0.05
Şevk.	0.16	0.20*	0.12	-0.05	-0.03	0.12	-0.15	0.29**	-0.10	-0.35**	-0.16
Du.An.	0.16	0.14	0.17	-0.04	0.09	0.21*	-0.15	0.42**	-0.08	-0.32**	-0.11
Yakın.	0.14	0.07	0.12	-0.03	0.02	0.04	-0.10	0.11	0.11	-0.16	-0.04
Krş.Ci.	-0.02	0.05	0.05	-0.01	0.07	0.01	-0.02	-0.14	0.20*	0.01	0.15
Göste.	0.02	0.04	-0.04	0.27**	0.13	-0.03	0.20*	-0.25*	0.29**	0.26**	0.20*
Bağm.	-0.04	-0.13	-0.07	0.31**	0.09	-0.24*	0.35**	-0.50**	0.34**	0.24*	0.11
Saldır.	-0.09	0.03	-0.08	0.26**	0.16	-0.06	0.11	-0.23*	0.36**	0.32**	0.36**
Değiş.	0.01	-0.02	-0.14	0.29**	0.05	-0.13	0.21*	-0.55**	0.14	0.06	0.06
İlgi Gö.	-0.22*	-0.12	-0.20*	-0.31**	-0.27**	0.11	-0.10	0.05?	0.32**	0.02	0.03
KenS.	-0.05	-0.01	-0.12	-0.39**	-0.26**	0.17	-0.14	0.20*	-0.49**	-0.21*	-0.22*
Uyarlık	0.01	0.10	0.04	-0.37**	-0.20*	0.21*	-0.35**	0.36**	-0.41**	-0.24*	-0.17
D.H.O.	-0.06	0.13	-0.01	0.14	-0.05	-0.05	*0.05	*0.03	-0.02	-0.04	0.05
Oto-k.	0.10	-0.05	0.11	-0.32**	-0.15	-0.03	-0.18	0.27**	-0.31**	*0.21*	*0.20*
Özgüv.	0.18	0.24*	0.27**	0.23*	0.28**	-0.03	0.02	0.09	0.36**	-0.10	0.11
K.Uy.	0.21*	0.12	0.14	-0.02	-0.01	-0.02	-0.16	0.20*	-0.01	-0.23*	-0.17
İ.Benl.	0.11	0.12	0.22*	0.20*	0.23*	-0.04	0.08	0.12	0.29**	-0.23*	-0.05
Yarat.	-0.06	0.14	-0.08	0.03	-0.08	0.12	-0.08	-0.06	-0.01	0.05	-0.04
Liderlik	0.09	0.08	0.26**	0.07	0.09	0.12	-0.12	0.27**	0.04	-0.31**	-0.08
Erkek	-0.13	-0.06	0.20*	0.32**	0.25*	-0.15	0.08	-0.04	0.44**	0.05	0.23*
Kadın	0.09	0.20*	0.13	-0.10	0.03	0.17	-0.11	0.07	-0.04	-0.23*	-0.04

*0.05

** 0.01

KAYNAKLAR

Kepçeoğlu, M. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Yedinci Baskı. Ankara, 1993.

Kuzgun, Y. **Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi**. Doçentlik Tezi. Ankara, 1982.

Kuzgun, Y. **Kendini Değerlendirme Envanteri El Kitabı**. ÖSYM Yayınları. Ankara, 1988.

Özoğlu, S.Ç. **Eđitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. Ege Üniversitesi. İzmir, 1982.

Savran, C. **Sıfat Listesinin (Ejective Check List) Türkiye Koşullarına Uygun Dısel Eşdeğerlilik, Geçerlik, Güvenirlik ve Norm Çalışması**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üni. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul, 1993.